

תצא ב

אופן מחיית זכר עמלק הוא מובן ופשוט גם לבן חמש למקרא — וא"כ ל"ל לרש"י לפרשו כאן.¹

עוד יש לדייק בדברי רש"י:

(א) מכיון שחידושו של רש"י כאן הוא שמחיית זכר עמלק הוא "אפילו על הבהמה" — למה (מעתיק מהכתוב בשמואל א' ו') כותב גם "מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק".²

(ב) למה לא הביא רש"י גם סיום הכתוב "מגמל ועד חמור", מאחר שגם הם "זכר עמלק", ואינם בכלל "משור ועד שה", כדמוכח מקרא דשמואל ד' מפרטו בפ"ע.³

(ג) "מאיש ועד גו' שה" קרא הוא, (כנ"ל), ובכ"ז לא כתב רש"י, כדרכו בכ"מ "כדכתיב", או כיו"ב.

(ד) אחרי שמבאר רש"י "שלא יהא שם של עמלק נזכר אפי' על הבהמה", מוסיף "לומר בהמה זו כו'" — ולכא' הוי כפל לשון.

(ה) בראש פירושו מעתיק רש"י גם התיבות "תמחה את" — והרי לא נחית לפרש אלא מהו "זכר עמלק".

(5) ועפ"ז מובן שאינו מספיק התירוץ דהוקשה לי' כמ"ש בגו"א, "דאל"כ . . . הוי למיכתב תהרוג את עמלק מאי תמחה את זכר עמלק" — דאי"כ הו"ל לפרש בפעם הא' בבשלה, ככפנים, ומוכרח לומר דכאן ישנה קושיא דאינה שייכת בפ' בשלה.

(6) כדלעיל הערה 1.

(7) וכמו שהוא בספורנו כאן.

(8) ולהעיר שבדרשת רז"ל (ראה לעיל

הערה 2) הווכח "גמל זה של עמלק".

א. בסיום פרשתנו מעתיק רש"י "תמחה את זכר עמלק" ומפרש: "מ' איש ואד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה" שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה".⁴

בהשקפה ראשונה — בא רש"י להשמיענו שמחיית זכר עמלק פירושה (לא רק הריגת הבנ"א דעמלק, אלא) גם מחיית הבהמה. ומוכרח הוא ב' פשש"מ — דאם לאו הכי הרי נזכר שם עמלק (על הבהמה), ועוד דבנ"א אינם "זכר עמלק" אלא עמלק עצמו.

וצלה"ב: מה בכלל קשה בהתיבות "תמחה את זכר עמלק" שהוזקק רש"י לפרשן? ואם נאמר שרש"י מפרש (לא פי' התיבות שבכתוב, אלא) קושטא דמילתא איך הוא מחיית זכר עמלק — הו"ל לפרש זאת לעיל בפ' בשלח, שנאמר בה "אמחה את זכר עמלק", ומדלא פרש"י כלום בפעם הראשונה, מוכח דהן פי' התיבות והן

(1) ש"א טו, ג.

(2) ראה מכילתא ס"פ בשלח, פס"ז כאן עה"פ ובשלח שם. אבל ראה לקמן הערה 17. ברמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ד וכן בחינוך מצוה תרד הזכירו רק מחיית האדם (ולא הבהמה) — ראה מנ"ח שם.

(3) ומובן דאין לומר שזהו מפני שכן דרשו רז"ל (ראה בהערה הקודמת) שהרי (א) אין רש"י מביא דרשות רז"ל רק במקום שנוגע לפשש"מ, (ב) דרשה זו אי' (גם) במכילתא פ' בשלח וא"כ הו"ל לרש"י להביאה בבשלה שם, וככפנים.

(4) יו, יד.

את זכר עמלק, קשה, כנ"ל, איך יכול האדם למחות זכרון שבמחשבתו ושר במחשבת של כל בנ"א אשר תחת השמים?

וזה בא רש"י לפרש ולבאר: הציווי הוא לא על מחיית זכרון עמלק ממחשבת האדם, כ"א — למחות כל הדברים המזכירים שמו של עמלק: "משור ועד שה שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה", שע"ז (ובדרך ממילא) יישכח טו"ס¹⁰ זכרון עמלק גם ממחשבתו ולבו של האדם¹¹.

(10) וראה רא"ם ובאר מים חיים (ל-פירש"י) כאן, וראה רד"ק ומהר"י קרא (ש"א שם).

ומה שברש"י שם פ' "שהיו בעלי כשפים ומשגין עצמן ודומין לבהמה" — הרי פירש"י בני"א אינו כ"כ בדיוק בתכלית ע"פ פשט"ם כמו בפירושו עה"ת * (וכמ"כ דוגמאות בזה במ"א **).

(10*) להעיר ממחז"ל דעלה במחשבה ונתקיים דהמת ישתכח מן הלב (פסחים נד, ב). וראה ברכות נח, ב. — ואין לומר דזהו רק בבנ"א (דויל בתר טעמי) שהרי בברכות מביא קרא דכלי אובד.

(11) משא"כ ע"ד ההלכה מדכתיב "זכר"

(*) הטעם ע"ז י"ל, כי כמו דשיטת רש"י עה"ת לפרש רק פשט"ם י"ל הטעם מפני דבן חמש למקרא ואינו שייך רק לזרן הפשט, משא"כ בן עשר, שלכן פרש"י על המשנה וגמרא הוא לא רק פשט (אף שאינו ע"ד השקו"ט כהתוספות) — כשגזל הבן חמש כ"כ עד שלמד כמה פעמים כל החומש ומתחיל לימוד נ"ך — גזל ג"כ בהבנתו (כמו שבפשטות נקרב לשנות בן עשר) ושייך ללימוד יותר מפשט"ם לבד.

(**) ראה לקו"ש ח"ה ע' 180 הערה לה' ערה 3. לעיל ע' 6 הערה א' להערה 34. לקו"ש ח"ג ע' 92 הערה 42. ועוד.

ב. והביאור בזה:

בהציווי ד"תמחה את זכר עמלק" קשה בפשט"ם: "זכר עמלק" פירושו הוא הזכרון של עמלק; והציווי "תמחה את זכר עמלק" הוא למחות זכרון של עמלק ממקום הזכרון היינו ממחשבתו ולבו של אדם. ואי"מ: איך שייך ציווי למחות "זכר עמלק" ממחשבתו, והול"ל "זכר עמלק לא יהי' על לבך" או "תסיר מלבך" וכיו"ב, היינו שלא יחשוב ע"ד עמלק ברצון, אבל אינו "בעה"ב" על מחשבתו שלא "יפול" במח' "זכר עמלק".

וע"ד מרז"ל ** ג' עבירות אין אדם ניצול מהם בכ"י הרהור עבירה כו'. ואדרבא: כשנוכח על הציווי זה עצמו מזכיר את עמלק.

בשלמא בפ' בשלח נאמר "כי מחה אמחה את זכר עמלק" — שהקב"ה ימחה את זכרו של עמלק. הקב"ה (שהוא כל יכול) מבטיח שימחה ויש"כ את זכר עמלק ממחשבתם ולבן של בני אדם. אבל בפרשתנו שה' ציווי הוא אל בני ישראל — תמחה

(8*) ב"ב (קסד, סע"ב). וראה תניא פ"ב, — בתניא מעתיק גם ההמשך "ועיון תפלה" (אבל אינו מעתיק הסיום "ולה"ר") — וי"ל דכוונתו לפי' התוס' שם דעיון תפלה היינו העזר "לכוון בתפילתו היטב", שזוה מוכח דאין ניצול ממחז"ל אפילו בזמן קצר דתפלתו. — ומזה מוכן גם בגדו"ד.

(9) בפירש"י בשלח (שם): "לכך אני מזהירך שחפץ אני למחותו", וברא"ם שם: לא שאמחה אותו אני דא"כ מאי ושים באוני יהושע.

אבל י"ל שזה שמזהיר את יהושע הוא דבניי צריכים ללחום נגדם ולמחותם ע"י הריגתם שיהרגום הם (ולא שאמחה ואהרוג אני), אבל מחיית "זכר עמלק" מלב האדם הוא ע"י הקב"ה — "מחה אמחה וגו'".

סבור לומר שחייבים למחות (להרוג) את האנשים, אבל הנשים והטף "החיו לכם" ; לכן מבאר רש"י (בהביאו תחלת הכתוב): הציווי כאן הוא למחות "זכר (עמלק)" — וזה כולל "מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק".

אולם (סיום הכתוב) "מגמל גו" אין צורך להביאו, כי מובן הוא מאליה, דכיון שהציווי להרוג משור ועד שה מפרש רש"י הטעם (לא מפני "דכתיב" בשמואל כו', אלא) מפני שכאן נאמר "זכר" ולכן צ"ל "שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' על הבהמה", פשוט שכל הבע"ח שלהם בכלל זה.

ד. אך עדיין אי"מ: לפי פ' רש"י שהטעם הוא "שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' כו" קשה: הרי נקרא שמו של עמלק לא רק על בעלי חיים, אלא גם על נכסים אחרים, כגון בתים ושודות וכרמים ואפילו מטלטלין — ולמה כתב רש"י רק דנצטוו למחות את הבהמה, ולא ה' הציווי להשמיד כל נכסיהם, "שלא יהא שם עמלק" נזכר גם על הדומם?

"למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם" (שם יח), שזה דוקא בא"י. ראה בארוכה לעיל ע' 84.

16) וגם במלחמת חובה ד.עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם" (רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"א) שהוא מש"י, כי תבואו מלחמה גו" (בהעלותך י ט), ש"למדך חורה תבא להרגך השכם להרגו" (פרש"י משפטים כב, א), בפשטות זהו רק בנוגע לאנשים אבל נשים וטף שלא "באו להרגך" אין להרגם (ראה לעיל ע' 83 שם הערה 27 ובשו"ג שם). ועפ"ז להעיר שגם עמלק בא למלחמה על ישראל וא"כ קס"ד שבמלחמת נקמה נגדו הרי"ז בדוגמת הג"ל ד"השכם להרגו" רק האנשים שבאו להרגך.

ג. ועפ"י הג"ל, דרש"י נחית לפרש תיבת וענין "זכר (עמלק)", דהיינו תוכן הציווי על מחיית הזכרון (ולא רק להשמיצו פרט נוסף בזכר עמלק (שהוא כולל גם בהמה), כדמשמע לכא' מכללות לשונו דרש"י, מובן מה ש' כותב גם (תחילת הכתוב) "מאיש ועד גו":

במלחמת מדין שבה נצטוו "נקמת בני מאת המדינים" יי, נאמר בה "כל הטף בנשים גו' החיו לכם" יי, גם בנוגע ל"אשה" שבזה נאמר "וכל אשה גו' הרוגו", הרי מפורש הטעם: כי "הן הנה היו לבני למסר מעל גו' ותהי המגפה בעדת ה'" שבסיבתם היתה המגפה, דמשמע מזה, דלולי זאת היו גם הנשים בכלל ד"החיו לכם" — כמו ה"טף בנשים" — אף שה' הציווי לנקום ולהרוג את המדינים. ועד"ז ה' מקום לומר גם במלחמה דמחיית עמלק, שגם היא היתה ע"ד נקום נקמת בני ישראל יי, וכמו שמקדים (בפרשתינו) "זכור את אשר עשה לך עמלק גו' אשר קרך גו' ויזנב בך גו'", ולכן "תמחה את זכר עמלק גו" יי, והייתי

(שבכלל זכר הוא הכל") למדו רק שצריך להרוג גם הנשים. ראה חינוך שם.

12) במדבר לא, ב.

13) שם לא, יח.

14) ולהעיר שכמו שמצינו במלחמת מדין "נקום נקמת בני" (שם, ב), "נקמת ה'" (שם, ג), עדי"ו במלחמת עמלק שבסוף פ' בשלח נאמר "מלחמה לה' בעמלק" (וראה פירש"י שם), ובפרשתנו "זכור את אשר עשה לך גו'", וראה ספורנו כאן: "להנקם מעמלק כו'".

15) אבל אין ללמוד ממלחמת ז' עממין, מלחמת איי שבזה נאמר "לא תח' כל נשמה" (שופטים כ, טז) כי הטעם שם הוא

והביאור בזה:

בבהמה (ובכללה כל הבע"ח) א"א לעשות בה שינוי גמור שלא יהי' ניכר כלל מציאותה הקודמת, או שינוי שאינו חוזר לברייתו, ובפרט שאסור לצער את בע"ח וא"כ א"א לעשות בה שינוי המצער. ומזה מובן, שגם כאשר תצא הבהמה לרשות בעלים חדשים, מאחר שאין שייך בה שינוי גמור נשאר עלי' רושם של בעלים הראשונים. ובטבע האדם להזכר על ידה שמם של בעלי' הקודמים, ולכן בהמת עמלק גם כשתעבור לרשות ישראל מכיון שלא תשתנה (שינוי גמור) מציורה הקודם, יאמרו עלי' "זו משל עמלק היתה", ולא יימחה שמו של עמלק.

משא"כ בנכסים אחרים — אין הכרח למחות אותם, ודיו וצריך — ע"פ פשוט — שינוי באופן שלא יזכירו הנכסים שם עמלק. ואולי י"ל דדברים אלו, מאחר שאינו מוכרח שי' שארו לעולם במציאותם הקודמת, הנה ע"י שינוי הרשות — שנכנסו לרשות אחרת ואפשר לשנותם, אין בטבע הדם לומר עליהם אח"כ "זו של . . . היתה". נכסים אחרים (דבר דומם וכו'), אפי' אם חשובים הם, כגון אבנים טובות ומרגליות, מאחר שיכולים לשנותם" אין מציאותם קיימת עד

לכן מוסיף רש"י "לומר בהמה זו משל עמלק היתה", ובזה מתרץ קושיא הנ"ל: מחיית עמלק צריכה להיות בדברים המעוררים הזכרון ע"י ש' יאמרו עליהם "זו משל עמלק היתה", וזה שייך רק בבע"ח ולא בנכסים אחרים י"ל.

(17) במדרש תהלים (מזמור ט, ז. הובא בלקוט שם): "תני בשם רבי אלעזר שבועה נשבע הקב"ה . . . שלא להשאיר זכר עמלק לא גין ולא גבר . . . שלא יאמרו אילן זה של עמלק הי' . . . שנא' אבד זכרם המה". ולכאנ' משמע מזה דמחית עמלק שייך לא רק בבע"ח אלא גם באילן כו'. אבל: א) המדובר שם הוא לא בציחי שעל בני' במחית עמלק אלא "נשבע הקב"ה . . . שלא להשאיר", מה שיעשה הקב"ה. (וכ' בכתוב שלפניו "שמם מחית" ובמדרש שם (הובא בפירש"י שם): "שנא' מחה אמחה גו" *). ב) ועיקר: בפשטות דר"ל הנ"ל אינו מדובר בכלל על איבוד אילן כו' של עמלק אלא "שלא להשאיר . . . לא גין ולא נכד" של עמלק ועי' יאבד (גם) זכרם "שלא יאמרו אילן זה של עמלק כו'" שהרי אין מציאות עם עמלק. (אבל ראה במדרש תהלים באבער דשם הוא באו"א קצת). ולה" עיר מרבינו בחי ס"פ בשלח דהמלחמה וה' שלל הכל הי' אסור בהנאה כו'.

ועי' הנ"ל אפ"ל שגם במכילתא ופס"ו בשלח שם כ"ה הפירושו, (שאין הכוונה בזה "שלא יאמרו גמל זה של עמלק" שימחה גם הבע"ח של עמלק, כ"א שע"ז שלא יניח "גין ונכד" של עמלק יאבד זכרם גם מהבע"ח שלהם) **, שהרי אי' שם אותה

המימרא בשם ר' אלעזר (אלא שמוסיף "המר דעי") ועי' אותו הל' "נשבע הקב"ה אם אניח" (אלא שמסיים "שלא יאמרו גמל זה של עמלק" במקום "אילן זה"). אבל בפס"ו כאן הוא באו"א.

(18) ראה לקו"ש ח"ו ע' 150, ובהערה

*) וכן הביא רש"י בס"פ בשלח (ששם מדובר ב"מחה אמחה") הכתובים דתהלים שם.

**) ועפ"ז אין המכילתא וכו' מקור דפרש"י דילן, ולא כמיש מהר"י פערלא (לסתמ"צ רס"ג) ח"א רסב. א. ועוד, דמקור פרש"י זה הוא מהמכילתא בס"פ בשלח.

לפי שיטה הנ"ל נִיחָא: לא הי' בזה איסור כי (זה שנקרא שמו של המן על הבית — "הנה בית המן נתתי לאסתר" — הי' רק בעת ה־נְתִינָה, אבל כשנכנס לרשותה של אסתר) לא נקרא עוד "בית המן" ולא אמרו עליו²² בית זה של המן הי'.

כרשות אחשוורוש ולא נחשב כשל עמלק. ע"ד עמון ומואב סתירו בסיחון (גיטין לה, א — הובא בפירש"י חוקת כא, כו). (ג) ע"פ מה שא"י בירושלמי (יבמות פ"ב ה"ו) "וכי בן המדחא הוא" (כתמי') — שהכוונה שלא הי' "בן המדחא" (מורע עמלק), אלא הכתוב יחסו אחר רשע. צורר בן צורר.

אבל ע"פ פשש"מ (שיטת רש"י) אין לומר כל הנ"ל: (א) כיון שזכור את אשר עשה לך גו' לא תשכח — ציווי לכאמ"א, כן הוא בנוגע להכתוב בין זל"ו. (ב) לשון הכתוב הוא "בית המן נתתי לאסתר", משא"כ בחוקת (שם) "כי חשבון עיר סיחון גו'". (ג) ע"פ פשש"מ הי' המן מורע אגב (22) ומ"ש רש"י שם: "ומעתה הכל רואים שאני חפץ בכס" דלכא' משמע דכוונתו בנתינת הבית היתה שיהי' גראה שבית המן נמסר לאסתר, והרי עי"ז נזכר לכא' שם (המן) עמלק, אין זה קושיא כי: (א) זהו רק בעת הנתינה כששם המן עדיין נקרא על הבית (וככפנים) אבל לא לאחר זמן, (ב) זה עצמו חלק מפעולת מחיית (כחו וזכרו של) המן.

(23) ויש להביא סמוכין לזה מדיוק ל' המדרש (הובא בב"י סי' תרצ"ד) כתב הא"ח: "כי מחה אמתה את זכר עמלק אפי' מעל העצים ומעל האבנים" (עיי' שם בב"י שמהגדה זו "יש שרש" להנהיג דכשמוכיר הקורא שם דמן ובניו מנקשין התינוקות באבנים או בלוחות עץ שונים וכתוב בהם שם המן ובניו וע"י הניקוש הם נמחקים") — דלכא' למה רק "מעל העצים ומעל האבנים" — דהול"ל למחות לגמרי זכר עמלק ע"י השמדת העצים והאבנים

כדי כך²¹ שייקרא עליהם שם הבע"ל לים הראשונים לעולם.

וזהו שמוסיף רש"י "לומר בהמה זו משל עמלק היתה", שע"ז מובן למה לא נצטוו למחות כל נכסי עמלק מלבד הבהמה (הבע"ח), כי דוקא עלי' שייך זכרון עמלק, ורק במחייתה יימ"ח שמו של עמלק.

וההכרח (גם) בפשש"מ כאן על אתר שלא כל נכסי עמלק מאבדים — דא"כ הול"ל בקרא ל' "חרם", עדמש"נ לעיל בעיר הנדחת²¹.

ה. ע"פ הנ"ל בשיטת רש"י בפש"ש מ"מ יתורץ מ"ש במג"א²² "הנה בית המן נתתי לאסתר". לכא' מכיון ש־המן הי' מורע עמלק — "המן הא־גו", הרי חייבים היו למחות את זכרו, ואיך קבלה אסתר את ביתו²²?

(19) ולהעיר מהכלל ע"ד ההלכה ד"כל העומד כו' כורוק דמי" (פסחים יג, ב) "כשורף דמי" (מנחות קב, ב) ועוד בכמה ענינים — ראה כתובות נא, א. ב"ק עו, ב. חולין עב, ב — אף דשאני בהנ"ל דעומד הוא עי"ז שתעשה בו הפעולה משא"כ כאן אינו ודאי דעומד להשתנות, כ"א דשייך בו. (19*) ראה יג, טו"ת. וע"פ האמור בפנים מובן זה ששאל השמיד רק הבע"ח. ומשי"כ כבחי' (שם) מ"ובכיוז לא שלחו את ים" — רש"י לשיטתו ופירש שם (אסתר ט, יו"ד) "שלא יתן המלך עין צרה בממון" — מוכח דלולא זאת היו שולחים ידם.

(20) ת, ז. וכמו שהקשה מהר"י פערלא בסה"צ רס"ג ח"א ע' 523. ועיי' שם כמה תירוצים:

(א) ע"פ הדיעות (רמב"ן ורא"ם) שמצות מחיית עמלק הטיל הכתוב על המלך, ולכן אז לא הי' נוהגת מצוה זו. (ב) אחשוורוש קנה כל נכסי המן וסיתרו

ושלכתחילה מנהג הוא לכתוב שמו על עצים ואבנים בשביל למחותו ע"י הקשה יי, שהרי א"א לו לקיים מצות תמחה את זכר ** עמלק מבלי שיכתבו תחלה יי.

ולהעיר שעפ"ז צ"ע בנוגע לגונב מעני ע"מ לשלם תשלומי כפל כי יודע שלא יקבל באופן אחר יי, הקונה חמץ בפסח ע"מ לקיים "תשביתו" יי, עושה ע"ז ע"מ לקיים אבד תאבדון יי, ואכ"מ.

ז. מ"ינה של תורה" שבפירש"י: מבואר בחסידות ** דקליפת עמלק בעבודה ה"ע הקרירות, "אשר קרן בדרך" — שמקרה את האדם ** שלא להתפעל מאלקות כו' יי, ומחית זכר עמלק היא ע"י העבודה דקב"ע יי.

(27) ראה לעיל הערה 23.

(28) משא"כ מצות פחית זרע עמלק — ולכן צ"ל ההסברה בסה"צ (שם) דאעפ"כ נקרא "גוהג לדורות".

(29) ובאופן כזה אפשר לקיים המצוה — גם לאחר ש"כרת עמלק מכל וכל" — ראה לעיל הערה 24.

(30) ב"מ סא. ב. ובניכ.

(31) עיין תוס' פסחים (כט, סע"ב), מל"מ לרמב"ם ריש הל' חו"מ, ועוד.

(32) ראה סה"מ"צ להרמב"ם מל"ת ב שהזהירו מעשות ע"ז לעבוד. ועד"ז בחינוך (מצוה כו) וברמב"ן — הובא בחינוך שם. (33) ד"ה וה' כאשר ירים תר"פ אות ג ד"ה זכור וד"ה וה' כאשר ירים תרצ"ד (קונטרס כה). ועוד.

(34) וכדו"ל בתחומא (פרשתנו ט) הר"ב בא בפירש"י כאן "ל' קור".

(35) ראה גם תו"א ד"ה זכור (פה, א ואילן). וראה לקו"ש ח"ו ע' 104 (סיג) ואילן.

(36) ראה ד"ה וה' כאשר ירים משה תר"פ אות ד'. וד"ה הנ"ל תרצ"ד בסופו. וראה לקו"ש ח"ג בשיחה לפ' זכור.

ומכש"כ וק"ו: עצם הציווי "זכור את אשר עשה לך עמלק גו' לא תש"כח" — מזכיר את עמלק, ובכ"ז אין בזה סתירה — ע"פ פשש"מ, כנ"ל — כי כשיזכור וימחה — ה"ז הדרך שסו"ס ישכח זכר עמלק לגמרי יי.

עאכ"כ בנתינת בית המן.

וא"ו. והנה לאחכ"ז תמוה: איך אפשר ל"מחות זכרו של עמלק והרי מה שאירע לעמלק — הוא כמה פ"ר שיות בתורה יי, ואדרבא נצטוונו **: רק השמר לך גו' פן תשכח גו' ופן יסורו מלבבך, וכן, כנ"ל, הציווי דפ"ר שתנו הוא. כל' הכתוב "זכור את אשר עשה לך עמלק".

ועכצ"ל (גם בפשש"מ) דאסורה זכ"ר רת עמלק לשם זכירה, ומחויבת זכירת עמלק לשם מחית זכרו. ולא עוד אלא

עצמם, ומוכרח מזה שהם עצמם אי"צ למ' חות, כ"א הזכר שעליהם. וראה תו"ת כאן. (24) אלא שעפ"ז צ"ע ממדו"ל (הובא גם ברמב"ם סוף הל' מגלה) דימי הפורים לא יבטלו — דא"כ גם זכר עמלק לא יבטל. וראה מנ"ח (מצוה תרג): ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל כו' מ"מ הזכירה יה' תמיד מ"ע.

וצ"ע שכותב זה בדרך אפשר — והרי עפ"משיכ הרמב"ם במצות הריגת ז' אומות (סה"מ"צ מ"ע קפז — בכמה דפוסים נשמט מפני הצענואר — הובא בחינוך מצוה תכ"ה) לכאורה, ודאי הוא.

(25) ולכאורה מצינו כה"ז דע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה (סנה' סג, ב) — שאני התם דפי' טעמי' בשאלתות (יתרו סוף שאלתא גב). "הואיל ומשחתי למקרי" בתורה אישתיי, היינו דהתורה הוציאתה מכלל האיסור, משא"כ בגדודי הרי סו"ס לא ימחה זכר עמלק.

(26) ואתחנן ד, ט, ובמשנה (אבות פ"ג, מ"ח) דאפילו דבר אחד ממשנתו כו'.

ודבר זה מרומז בפירש"י:

עמלק וראשית גוים (ז' אומות, ז'
מדות) עמלק יכולים לפעול בעיקר
בזלעמ"ז: ב' מדות דנפה"א ובכל
נפה"ב י' ועד — שאין השם שלם
(רק י' ה' — ולא ו' ה', ז"מ דלמע')
ואין הכסא שלם י' (כס, בלא אלף,
אין אלופו של עולם נגלה בההעלם
וכסוי דהעולם, אף דהשמים כסאי
והארץ הדום רגלי (שרפוף)).

ובאדם — ה"ז "איש ו(המקבל)
אשה" — דנקרא כן ע"ש המדות י'
וכשהם בקטנות — ה"ז "עולל ויו"
נק" י' ובנפה"א שלו "משור ועד שה"
— בתוקפה, או (בחלישות) בקטנות י'.

(37 דרושים עה"פ ראשית גוים עמלק.
(38 תנחומא תצא בסופו — הובא
בפירש"י ס"פ בשלח.

(39 לקו"ת שה"ש כה, א. ד"ה חביב
אדם ה'ש"ת.

(40 ראה רשימות הצ"צ לאיכה (א, ה)
ע' 8, מילואים ע' 71.

(41 ראה לקו"ת ויקרא ב, ד. אמור
לו, א. קונטרס התפלה ע' 20.

ולכן צריך למחות את זכר עמלק
"מאיש ועד . . . שה",

וכיון שיש פעולת ובחי' עמלק ב'
"גוים" — שה"ה "ראשית גוים" וג'ז
צריך למחות ובפרט שלעת"ל נאמר י'
"או אהפוך אל עמים שפה ברורה
לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם
אחד",

לכן נאמר בקרא גם "מגמל ועד
חמור" (משא"כ בפירש"י שענינו ה'
שייך לפשש"מ).

אבל בבחי' דומם שהיא העבודה
דקב"ע ("אם לא שויתי ודוממתי" י' —
ביטול וקב"ע). בזה אין לעמלק אחיזה,
ואדרבה ע"י בחי' קב"ע וביטול נע'
שית מחיית זכר עמלק גם מבחי' "איש
ועד . . . שה". ונעשה השם שלם וה'
כסא שלם.

(משיחת ש"פ תצא תשכ"ה)

(42 צפני' ג, ט.

(43 תהלים קלא, ב.

ת בא

אבותינו החל מ"ארמי אובד אבי" עד ביאתם אל הארץ — מדוע אינו מזכיר אלא ב' חסדים אלו (ההצלה מלבן והגאולה ממצרים) ולא שאר הנסים והחסדים * שעשה הקב"ה עמם * קודם שהביאם לארץ: קרי"ס, מלחמת עמלק; וכן החסדים שבמדבר: המן והבאר וכו' — כי הלא הם שעמדו לאבותינו להיות חיים וקיימים בלכתם מ' שנה במדבר ("הגדול והנורא"), לבוא אל הארץ הזאת ולהביא מפירותי' בכורים? ! ובדוגמתם עוד חסדים, כמו "אשד הנחלים" * , מלחמת סיחון ועוג וכו'.

ואף את"ל דשאני ההצלה מיד לבן ומגלות מצרים שהם חסדים עיקריים וכלליים, שבהם ועל ידם הציל הקב"ה את אבותינו ואת כל בני' מכליון ואבדון גמור * ; משא"כ שאר החסדים

ה' הוצאתנו מעבדות ותתן לנו ארץ טובה" או כהספורנו (שיעקב לא הי' לו בית מושב ולכן לא הי' מוכן להעמיד גוי ראוי לרשת ארץ ואחר שהי' לגוי לא הי' ראוי לקבל מתנה שהי' תחת עבדות (מצרים) ומה ש' קנה עבד קנה רבו כו' עיי"ש), כי לפירושים אלה — אין נפק"מ כלל פרטי קושי השעבוד וכו', משא"כ לפירשי' הר"י מגדיל "חסדי המקום".

(3*) ולהעיר מפרשי' שלח יג. ל. הפיוט דינו שבהגדה. ועוד.

(4) ובפרט לפי מש"כ מפרשי' רש"י (רא"ם וגו"א ושפי"ח) שמה שאומר ארמי אובד אבי גוי הוא רק כדי להזכיר חסדי המקום, אבל אינו שייך לכאן, שלפניו תמוה ביותר למה נקט דוקא חסדים אלו.

(5) חקת כא, טו. ובפרשי' שם.

(6) או בל' רש"י (בפסוק זה בנוגע למצ-

א. בתחלת פרשתנו, בפ' מקרא בכורים, נאמר: "וענית ואמרת . . . ארמי אובד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם . . . ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה . . . ויבאנו אל המקום הזה".

והנה הטעם שבהבאת הבכורים מזכיר המביא ב' ענינים אלו — "ארמי אובד אבי" (בכוונה להדגיש הצלתו מלבן *) וירידתו בנ"י למצרים וגאולתם מגלות זו — נראה בפשטות, שזוהו שבח והודאה להקב"ה על חסדים אלו, שהציל הקב"ה את אבותינו מ' להיות "אובדים" וכלים ע"י לבן וב' גלות מצרים וכו', עד שהביאם אל ארץ "זבת חלב ודבש" — והודאה זו שבדבור מתבטאת גם במעשה: הבאה מ"ראשית פרי האדמה" בכורים להוי'.

אמנם צ"ל: אם הטעם הוא בכדי להזכיר "חסדי המקום" * שעשה ל-

(1) כו, ה"ט.

(2) ראה תרגום יונתן: "ושובי' מימרא דה' מן ידיו" וראה לקמן הערה 12.

(3) פרש"י כו, ה. משא"כ לכמה משאר מפרשי התורה.

וי"ל שהטעם שרש"י אינו מפרש כהראב"ע ("כשהי' ארמי אובד (הי') אבי (יעקב) *") והטעם כי לא ירשתי את הארץ מאבי כי עני הי' כאשר בא אל ארם, גם גר הי' במצרים והוא הי' במתי מעט כו' ואתה

(*) עדי"ן פי' בטפורנו (ראה בפנים ההערה). וברשב"ט פי', שארמי אובד קאי על אברהם. ובת"א (וראה גם תרגום יונתן) הוא כפרש"י שארמי הוא לבן. וראה רא"ם וגו"א בפרש"י.